

מרתח רחם עני רבי יוחנן? הגשמע בדבר אביו למקום — חס מורי
באנשי המקום שמכבדים אביו למלוק לו כבוד לקבל דברים שאומר בשמו —
אל יתלה הכבוד בעצמו, ואפילו יודע שיכבדוהו כאביו, אלא יתלה הכבוד באביו. שלחוני בשביל אבא —
שהוא צריך לי. אבל חס אינו נשמע למקום בדבר אביו כדבר עצמו — אל יתלה באביו, שאינו לו אלא גנאי. הריני כפרת משכבו — עלי יצא כל רע הרעו לנא על נפשו. מכאן ואילך — כבר קבל מה שקבל. שאין משפט רשעי ישראל גניבם אלא שנים עשר חדש. חכם משנה שם אביו כו' — חכם הדורש דרשה גדלים ולוחש לתורגמן, והוא משמיע — משנה שם אביו ושם רבו. חס על לומר דבר הלכה שאמר אביו או רבו — לוחש לתורגמן: כך אמר אבא מורי, כך אמר רבי ומורי. אבל התורגמן — המשמיע לרבים, אינו משנה, אלא מנכחו בשמו, ואומר: כך אמר פלוני. אברה דמאן — אין הממורגמן משנה, אי נימא אברה דתורגמן — חס לוחש לו חכם דבר הלכה בשם אביו של תורגמן להשמיע לרבים בשם אומרו, לא ישנה לומר "כך אמר אבא מורי" אלא קורבו בשמו. אטו תורגמן לאו בר חיובא — לכד את אביו הוא? כי הוה דרש בפירקא — ולוחש דבר הלכה לתורגמן בשם רב אשי אביו, איהו אמר לתורגמן "כך אמר אבא מורי". ואמוריה — כשהוא משמיע לרבים בשם אומרו אומר "כך אמר רב אשי", ואינו אומר "כך אמר אביו ואדוניו של חכם". לא עומד במקומו — במקום המיוחד לאביו לעמוד שם נטו זקנים עם חבירי בענה. ולא מכריעו — חס היה אביו וחכם אחר חלוקין בדבר הלכה — לא יאמר "נחלים דברי פלוני".

תוספות

מקיים מצות כיבוד. ונבחרו חכמים בדבר, ושאלו לרבי ישמעאל, וספר להם המעשה, וצוו לו שיניחנה לעשות רצונה, ובענין זה הוא כיבוד.

אָתְרַח פּוֹרְתָא, הִדְר אֶתָא. אָמַר לִיה: אָסִי, נְתַרְצִיתָ לְצֵאתָ — הַמְקוֹם יַחְזִירָךְ לְשָׁלוֹם. אֶתָא לְקַמְיָה דְרַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר לִיה: חַס וְשָׁלוֹם, דְּלָמָא מִירְתַּח דְּרַתַּח? — אָמַר לִיה: מַאי אָמַר לָךְ? — אָמַר לִיה: הַמְקוֹם יַחְזִירָךְ לְשָׁלוֹם. — אָמַר לִיה: וְאִם אֵיתָא דְרַתַּח — לָא הִנֵּה מְבַרְךְ לָךְ. אֲדַהֲכִי וְהֲכִי שְׁמַע לְאַרְוֵנָא דְקֶאֱתִי. אָמַר: אֵי יָדְעִי — לָא נִפְקִי.
ב תְּנִי רַבְנָן: מְכַבְדוּ בְּחַיֵּי וּמְכַבְדוּ בְּמוֹתוֹ. בְּחַיֵּי פִיֻּצְדָּ? הַנְּשַׁמַּע בְּדַבְרֵי אָבִיו לְמַקְוִים לֹא יֵאמַר "שְׁלַחוֹנִי בְּשָׁבִיל עֲצָמִי" "מְהַרְוֵי בְּשָׁבִיל עֲצָמִי" "פְּטְרוֹנִי בְּשָׁבִיל עֲצָמִי", אֶלָּא פּוֹלְהוּ "בְּשָׁבִיל אָבָא". בְּמוֹתוֹ פִיֻּצְדָּ? הִיָּה אוֹמֵר דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּי — לֹא יֵאמַר "כֵּן אָמַר אָבָא" אֶלָּא "כֵּן אָמַר אָבָא מְרִי הַרְיֵי פְּפֻרְתָּ מִשְׁפְּכוֹ". וְהִנֵּי מִילֵי — תּוֹף שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ, מְכַאן וְאֵילָף אוֹמֵר "זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא". תְּנִי רַבְנָן: חָכָם מְשַׁנֵּה שֵׁם אָבִיו וְשֵׁם רַבּוֹ, תּוֹרְגָמָן אֵינוֹ מְשַׁנֵּה לֹא שֵׁם אָבִיו וְלֹא שֵׁם רַבּוֹ. — אַבְוֵה דְּמֵאן? "אֵילִימָא אַבְוֵה דְּמְתוֹרְגָמָן — אֵטוֹ תּוֹרְגָמָן לָאו בְּרַ חַיּוּבָא הוּא? — אֶלָּא אָמַר רַבָּא: שֵׁם אָבִיו שֶׁל חָכָם וְשֵׁם רַבּוֹ שֶׁל חָכָם. פִּי הָא דְּמַר בְּרַב אֲשִׁי, פִּי הִנֵּה דְרִישׁ בְּפִירְקָא, אֵיהוּ אָמַר: אָבָא מְרִי, וְאֵמֹרִיָּה אָמַר: הֲכִי אָמַר רַב אֲשִׁי.
ג תְּנִי רַבְנָן: "אֵיזְהוּ מוֹרָא וְאֵיזְהוּ פִיבּוּד? מוֹרָא — לֹא עוֹמֵד בְּמַקְוֵמוֹ, וְלֹא יוֹשֵׁב בְּמַקְוֵמוֹ, וְלֹא סוֹתֵר אֶת דְּבָרָיו, וְלֹא מְכַרְיַעוּ. פִּיבּוּד — "מֵאֲכִיל וּמְשַׁקָּה, מְלַבֵּישׁ וּמְכַסֶּה, מְכַנֵּס וּמוֹצִיא. אֵיבְעִיא לְהוּ:

לשלומו, ולא אמר יותר. אתא לקמיה [בא רב אסי לפני] ר' אלעזר לפי שלא ידע רב אסי כיצד לפרש את משמעות דברי ר' יוחנן אלה. ואמר ליה [17]: חס ושלום, דלמא מירתח רתח [שמא הוא כועס עליך] על שרציתי לצאת? אמר ליה [17] ר' אלעזר: מאי [מה] אמר לך בדיוק? אמר ליה [17]: המקום יחזירך לשלום. אמר ליה [17]: ואם איתא דרתח — לא הוה מברך לך [אם יש מקום לומר שכעת לא היה מברך אותך] וכו' וכו' היתה כוונתו להתיר לך ברצון גמור לצאת. אדהכי והכי [בינתיים] עד שיצא לקראת אמו שמע לארונא דקאתי [שארונה בא] שמתה והביאו את ארונה לארץ. אמר: אי ידעי לא נפקי [איילו הייתי יודע לא הייתי יוצא] שאחרי מותה לא היה צריך לצאת לכבודה מן הארץ.
ב תנו רבנן [שנו חכמים]: מכבדו את אביו בחייו, ומכבדו במוותו. מכבדו בחייו כיצד? הנשמע בדבר אביו למקום כלומר, ההולך בשליחות אביו למקום מסויים לא יאמר לאנשים שהוא בא אליהם כדי לזרום: "שלחוני בשביל עצמי", או "מהרוני בשביל עצמי", או "פטרוני וגמרו את העסק בשביל עצמי". אלא כולוהו [כולם] יאמר בלשון: "עשו זאת בשביל אבא", וזו דרך כבוד. במוותו כיצד מכבדו? היה אומר דבר שמועה מפיו של אביו לא יאמר "כך אמר אבא", אלא יאמר "כך אמר אבא מרי [מורי]. הריני כפרת משכבו". והני מילי [ודברים אלה] שאומר כסגנון זה תוך שנים עשר חדש למוות, מכאן ואילך אומר "זכורנו לברכה לחיי העולם הבא". תנו רבנן [שנו חכמים]: חכם הדורש ברכים משנה שם אביו, שכאשר הוא אומר דבר בשם אביו אינו מוכיר את אביו בשמו, וכן משנה שם רבו ולא יקרא לו בשמו. תורגמן שמתרגם את דברי החכם אינו משנה לא את שם אביו ולא את שם רבו. ושואלים: אברה דמאן [באביו של מין] מדובר?

אילימא אברה דמתורגמן [אם תאמר אביו של המתורגמן] שהזכירו הרב בדרשה — אטו תורגמן לאו בר חיובא הוא [וכי מתורגמן אינו בן חיוב] אשוי כו' הנה דריש בפירקא [כשהיה דורש בדרשה הקבועה] והיה אומר הלכה בשם אביו רבא: שם אביו של חכם, ושם רבו של חכם. כי הא [כמו זה] שמר בר רב תנן: ואמוריה אמר [המתורגמן] שלו היה אומר: הכי [כן] אמר רב אשי שהבן לא הזכיר את שם האב, אבל המתורגמן רשאי להזכירו בשמו.
ג תנו רבנן [שנו חכמים]: איזהו מורא ואיזהו כיבוד? מורא אביו הוא: לא עומד במקומו הקבוע של אביו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו להביע דברים נגד דברי אביו, ולא מכריעו, שלא יכריע דברים בייכות שמתוכח אדם אחר עם אביו. איזהו כיבוד? מאכיל ומשקה את אביו, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא בכל צרכי הבית. איבעיא להו [ונשאלה להם] ללומדים:

המאירי כתב שלא סותר ולא מכריעו אינו אלא בפני אביו. ובתוס' ר"י הזקן כתב שגראה שלא אמרו דבר זה אלא בחיי אביו. ולא מכריעו מדברי רוב המפרשים נראה שלא יכריע בריכות כנגד דברי אביו. אבל יש אומרים שאפילו מכריע כדברי אביו — יש בכך זלוול לאב, שהרי המכריע מעמיד עצמו למעלה משני המתווכחים [ר"ח בן שמואל]. וכן מובא בטור בשם הרמ"ה. מכניס ומוציא רבינו יהונתן מסביר שאם זקנים הם נתון להם יד ומטייע להם בכניסתם וביציאתם.

אורח ה' ה' ה' ה' בחייו כיצד היה צריך לעשות דבר יודע שיעשו רצונו בגלל אביו, גם אם יודע שיעשו זאת בגלל עצמו, לא יאמר "עשו דבר פלוני בשבילי" אלא יאמר "בשביל אבא" כדי לתלות הכבוד באביו. [רמב"ם שם הלכות ממרים פ"ו ה"ד. ש"ע שם סעיף ו]. במוותו כיצד חייב לכבד אביו גם לאחר מותו. כיצד? אם אמר דבר ששמע מפיו יאמר "כך אמר אבי מורי הריני כפרת משכבו", ובגטסה זה אומר אם הוא תוך שנים עשר חדש למוותו, ולאחר מכן אומר "זכורנו לברכה". וכתב הרמ"א בשם הלבש שאין חילוק בין אביו לבין רבו.

נתיצית לצאת וכו' רש"י מפרש שסבר ר' יוחנן שר' אסי רוצה לחזור לבלב, ומשום כך אמר לו "יחזירך לשלום" — אל מקומו הראשון. ורבים תמרו על פירוש זה (אבל ראה בתוס' ר"י הזקן). וראה במהרי"ט שהירבה להקשות על הדברים, שהרי אין איסור יציאה מארץ ישראל לזמן קצר, ולדעתו יש להסביר את השעם משום שהיה ר' אסי כהן, ויש איסור מיוחד לכהנים לצאת מן הארץ מפני טומאת ארץ העמים. אי ידעי לא נפקי ואף שאינם שמכבדו במוותו כבחייו, נראה שיציאה לקראת הארץ אינה בגדר כבוד כזה. ובשיטה מסביר שכיון שיש גם צד עבירה ביציאה מארץ ישראל, לא היה יוצא לקיים מצוה שאינה מוכרחת כל כך. היה אומר דבר שמועה וכו' בב"י כתב שלא דווקא דבר שמועה, אלא כל שמזכיר את אביו או אומר בשמו דבר יאמר בגטסה זה. אבל בתוס' ר"י הזקן כתב שהוא דובר שמועה של תורה דווקא ולא בשאר דברים, כ"כ בשאר דברים אין זה כבוד מיוחד לאב כאשר אומר בשמו.

הריני כפרת משכבו רש"י מסביר שהכוונה היא שמקבל על עצמו כל עונשים המגיעים לאב. ולאחר שנים עשר חודש דאי נתכפר לאב הכל, שהרי אף משפט רשעים אינו אלא שנים עשר חודש. הקשה ה"טו: הלא לענין קדיש אומרים שלא יאמר הכת יותר מאחד עשר חודש, שלא ישים את אביו כרשע גמור. ותירץ שלשון "הריני כפרת משכבו" היא לשון שאין בה פגיעה בכבוד האב כלל. ואם לא יניד דרר הריהו מולל

ש"ת מהר"ם חלאווה סימן יז

האם מועיל לידור צדקה עבור מתים שאלת מהו לידור צדקה בשביל מתים שכבר מתו, דיועיל להן מה שיעשה בשבילן אחר מיתתן. תשובה. אין ספק בדבר כי לא יועיל ולא יצילו מה שיעשה בשביל אדם אחרי מותו, כי כל אדם נדון לפי מה שהוא בעת מותו, כי לפי מעלתו והשגתו כשתפרד גופו מנפשו ישיג מעלה ויזכה לאור באור החיים, ואין לה תוספת מעלה ותועלת במה שיעשו אחרי כן להועילו ולהצילו מצרתו. וכבר אמר מברך זה הענין בחכמתו, כל אשר תמצא ידך בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאלו אשר אתה הולך שמה. יאמר כל אשר תמצא ידך בעוודך חי שיש לך כח להשיג מעלות עשה. ועל דרך שאמרו רבותינו פרק שואל¹ עשה בעוודך בידך, ר"ל שיש בידי לעשות צדקה ולקיים התורה והמצוות, ואמרו כי לא יועילנו מה שיעשה אחריו בעבורו, ועל זה הזהירו ואמרו בעוודך בידך, כאו' כל אשר תמצא ידך בכחך עשה שתשתדל להוציא זמנו בקיום התורה והתועלת נפשו, ולא יוציאנו בדברים גשמיים. ונתן טעם לדבר כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה (כשואל) [בשואל], יאמר אי אפשר לעשות מעשה לתקן אחר המות את אשר עותו, גם חסרון לא יוכל להמנות זה להשלים לו חשבון המעלות אשר יחסר לו. ואם מת כסיל ובער אי איפש' לו אחרי כן להשיג דעת וחכמה לעלות נפשו בשאלו אשר הוא הולך. ועל זה אמר החכם במסכת אבות⁴ יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העה"ב. וכתב הר"ם במד"ל זה הלשון: כבר ביארנו בפרק העשירי מסנהדרין⁵ שאין אחר המות תוספת ולא שלימות, ואמנם ישלם האדם ויוסיף מעלה בזה העולם, ואל זה רמז שלמה באו"ב כי אין מעשה ודעת וחשבון בשאלו אשר אתה הולך שמה, אבל על ענין ההוא אשר ילך האדם עליו ישאר לעולם, וזה צריך שישתדל האדם בזה הזמן הקצר ולא יאבד זמנו, אלא בקנות המעלות לבד, מפני שהפסדו מרובה אחרי שאין תמורה לו ואין לו תקנה, אלו הן דבריו ז"ל, דברי' שהשכל מעיד עליהם ולא יטה מהם רק המתפתה אחר הנמנע, וכבר ביאר הרב ז"ל יותר מזה בפרק חלק⁶, והנה החכם ביאר כל זה דרך קצרה ואמר במתמיה אם אין אני מי לי, שאי איפש' להשלים נפשי ולהקנות לה מעלה על ידי זולתי, וזו היא דעת תורתנו השלמה באו"ב ית' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. ובזה הקבלה האמתית שחיים אלו הם חיי העולם הבא, ואמר כי כשיעשם האדם חיו יחיה החיים האמתיים לא על ידי המעשה זולתו, ועל זה היו רבותינו מפשפשי בשעת מיתתן פרטי מעשיהן וחשבון כמה מעות פזרו לצדקה, כדי שישלימו חקם (במעשיהם) בחייהם, כי לא יועיל להם מה שיעשו אחרים אחריהם בעבורם, כמו שבא פרק מציאת האשה⁹ על מר עוקבא כי קא ניחא נפשיה אמר להו אייתו לי חושבונאי דצדקה, חזיא דהוה כתיב ביה שבעה אלפי דינרי סינאקי, אמר זודאי קלילא וארחין רחיקתא וכו'. ואמר כי ידמה להולך בדרך רחוקה שאם לא יביא צדה לדרך לא יועילו כל אשר יכינו לו בביתו, כי אין האיש בביתו הלך לדרך מרחוק לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון. ככה לא יועילו להצילו הולך לבית עולמו חסר מעשים טובים כל מה שינתן לצדקה בעבורו. ומה מאד הפליגו רבותינו ע"ה פרק שואל¹⁰ במה שדרשו באו' בכל עת יהיו בגדי לבנים, שהמשילו למלך שמסר בגדי מלכות לעבדיו יש מהן נזהרין להיותם נקיים וזכים ולבנים בכל עת, כי יאמרו כלום יש חסר בית המלך כלום מי יודע אם יבקשו פתאום, ויש מהן שאינן נזהרין שלא יחושו שיקראו פתאום זמלכלכין אותם. והנה אין ספק שאם בגדיהם שעליהם מלוכלכים והם נקראים בבית המלך ועצורים בחצר המטרה, כאשר המשל נמשך אי איפשר לאחרים אשר אינם שם לנקות אותם גם כי ירבו בורית ונתר לרחוץ לבית המלך, אין להם שום צד ותחבולה לנקות הבגדים הצואים אשר על האנשים הכלואים בית המלך. למדנו מתוך המשל הזה דעת רבותינו שאי איפשר להועיל לאדם אחרי מותו לא בצדקה שתנתן בעבורו, ולא בשום צד, וזולת זה לא ידמה המשל לנמשל, ועל זה הרחיבו ואמרו בפרק ראשון של תענית¹¹ הצור תמים פעלו וכו'¹² בשעת פטירתו של אדם כל מעשיו נפרטין לפניו, כך עשית יום פלו' והוא רואה וחותם, שנא¹³ ביד כל אדם יחתום, ולא עוד אלא שאומר יפה דנתוני, ואמרו כי במות האדם יראו מעשה צדקתו עליה אין להוסיף ואי איפשר לישר את אשר עוותו, וזהו החתום שרואה וחותם, כי לפי מעשיו הנמצאים בשעת מיתתו הוא נדון, כי לא יכופרו עונותיו בזבח ומנחה חסד וצדקה אשר יעשו בעבורו. יתברך השופט הקיים שאין לפניו לא עולה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד¹⁴, וכבר ביאר דוד המלך ע"ה¹⁵ ואמר אח לא פדה יפדה איש, יאמר כי אין לו שום צד לפדותו להצילו מצרת גהינם ולהעלותו משאל תחתיה, וכמו שכתוב בפרקי ר' אליעזר¹⁶ ג' אוהבים יש לו לאדם בחייו ואלו הן בניו ובני ביתו, וממונו, ומעשיו הטובים, בשעת פטירתו של אדם הוא מכניס את בניו ואת בני ביתו וכו' והוא מכניס את מעשיו הטובים ואומר להם בבקשה מכם באו והצילוני מדין המות הרע הזה, והן משיבין אותו לו עד שלא תלך הרי אנו מקדימין אותך לפניך שנא¹⁷ וצדקה תציל ממות, וכי יש צדקה שתציל ממות אלא ממות רע וכו', יאמר כי אי איפש' לפרש דעת שלמה שצדקה תציל ממות לעולם כי אין אדם אשר לא יראה מות, אך דעתו שתציל מייסורי גהנם שהן רעים ממות ואם כן מה שהביא ר' אליעזר אח לא פדה יפדה איש, לומר שאין יכולת ביד החיים לפדותו בעתו, שאין בידם כח להציל נפשו מנהינם לא בצדקה ולא בשום צד. והנה נתבאר זה בתכלית הביאור ויש לי להביא מקצת דברים באו בדברי רבותינו נראין בתחלת העיון כסותרין דבר זה, ויש לי לישבן אחרי ראותי דעתם ע"ה למה שכתבתי מסכמת, גם כי אין צריך להאריך אחר שבא בדבריהם הדבר מבואר באמרם¹⁸ מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מה שנראה כסותר זה הוא אמרם בספרי¹⁹ כפר לעמך ישראל אלו החיים אשר פדית אלו המתים, מכאן שיש כפרה למתים, וכתב ר' שמריה ז"ל²⁰ מכאן שנודרין צדקה בשביל המתים. וחזן מכבודו שאין להוכיח כן מאותה שבספרי שכבר הרחיבו וביארו זה בפרק ראשון של הוריות²¹, ובמס' תמורה פרק יש בקרבנות²² דמיית' התם כיוצא בו אמר ר' יוסי²³ הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולה לה' אלקי ישראל פרים שנים עשר וגו', ואמר רב יהודה אמר שמואל²⁴ על ע"ז שעבדו בימי צדקיה, והא אין כפרה למתים, אמר רב פפא כי אין כפרה בחד אלא בציבור יש כפרה, מנא ליה לרב פפא הא, אלימא מדכתיב תחת אבותיך היו בניך, אי הכי אפי' ביחיד נמי, אלא טעמא דרב פפא דכתיב²⁵ כפר לעמך ישראל אשר פדית. שאין ת"ל²⁶ אשר פדית מה ת"ל אשר פדית. ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים. הנה הביא

ראיה לדברי רב פפא²⁷ שאמר כל יחיד אין לו כפרה לאחר מיתה אבל לרבים יש להן כפרה, מיהא דאמר'י בספרי²⁸ אשר פדית אלו יוצאי מצרים, וא"כ בטלו דברי הרב ר' שמריה ז"ל שלמד ממנו דנודרין צדקה בשביל מתים, שהרי רב פפא הסכים שלא נאמר אלא בשביל רבים, ואף בשביל רבים מסיק בגמרא דאין להם כפרה אלא בגרירא דחיים, שהוא דהו רובא, דהא מקשה התם עליה דרב פפא ממאי דילמא משום דאכפר להו להני אכפר להו להני, אלא הכא מי הו חיים, אין מי הוה הו דכתיב²⁹ רבים מהכהנים הלויים אשר ראו את הבית הראשון וכו', ומנלן דרובא הו, דכתיב³⁰ ואין העם מכירין קול תרועת שמחה וגו', אלמא משמע שאין כפרה למתים אלא בגדרת חיים והוא שיהו חיים רוב. והכי אשכחן פ"ק דזבחים³¹ אמר רב משום רב מני³² חטא' ששחטה על מנת שיתכפר בה³³ כשרה, אין כפרה למתים, ולימא מת בעלמא וכו'. וכן מצינו פרק הגזול קמא³⁴ היה מעלה את הכסף ואת האשם ומת הכסף ינתן לבניו. ופי' רש"י ז"ל³⁵ הכסף ינתן לבניו של גזלן דהא זכה ביה ממיתת הגר, אלא דבעי למעבד השבה כי היכי דתהוי ליה כפרה אשבוטית, והשתא תו ליכא כפרה כיון דמית ליה. ואלמלא שהרב ר' שמריה ז"ל השוה צדקה להקרבת חטאת לא היה לי להביא אותה סוגייתא שבמס' הוריות³⁶, דלא דמו אהדדי כלל, שהרי שכיב מרע שנדר צדקה נותנין לו אותה אחר מיתתו, ואם הפריש חטאת ומת תמות ואינה קריבה, אלא לפי שהרב ז"ל רצה להוכיח מההיא דעגלה ערופה שנודרין צדקה בשביל המתים, הבאתי מה שידובר בה המלמדנו בהפך. והנה ענין הצדקה דומה לשאר קרבנות, שאם נדר ומת יביאום יורשים ויקריבום, חוץ מחטאת ואשם כאמרם³⁷ האשה שהקריבה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה, ונחלקו פרק ראשון מקדושים³⁸ אם הפרישתה אם לא, גם במס' מנחות פרק התודה³⁹ אמרו שאין היורש סומך בקרבן אביו, למדנו שקרב אחרי מותו, אף בצדקה כן אם נדר בחייו מביאין אותה אחר שמת. אבל אין נודרין ונותנין בשבילו אחר שמת, כשם שאין נודרין ומביאין קרבן בשבילו, שאין כח ביד הבאים אחריו להועילו כלום, ומה שבא באגדת חלק⁴⁰ אבא לא מזכה ברא ברא מזכה אבא, ומביא לשם⁴¹ אין מידי מציל, אין אברהם מציל את ישמעאל ואין יצחק מציל את עשו⁴², שנראה מתוך זה שהבן מציל את אביו במקצת, וכמו שנראה במעשה דר' עקיבא⁴², וכמה שבא פ"ק דקידושין⁴³ היה אומר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא, אלא כך אמר אבא מארי הריני כפרת משכבו והני מילי תוך שנים עשר חדש וכו'. הרי שהצריכו לבן לומר כך מפני שימצא אביו תועלת בכך להקל עגשו, כל זה אמת ומשפט שהדין כך הוא נותן, כי אחר שהוא נטע צדיק עץ חיים עושה פרי, הצדיק יצדיק לרבים יש לו שכר אמת יצלנו מרעתו במקצת, כאשר תצילנו צדקה שנדר לתת אחרי מותו, אבל אין לו דרך אחרת של הצלה בכל מה שיעשה אחר בשבילו אחריו.

והצריך לבאר הוא מה שבא בפרק המקנא⁴⁴ והמלך לאט את פניו ויצעק המלך בקול גדול⁴⁵ הני תמנא זמנין מאי נינהו שבעה אסקוה משבעה מדורי דגהינם וחד לאתווי לעלמא דאתי, הנה שהאב זכה את הבן ימצא מקום להצילו בתפילתו, ונראה שעם היות שהאב אינו מציל את בנו, הציל דוד את אבשלום מפני שאבשלום נטרד על שמרד באביו על שרדפו. וזלזל בכבודו⁴⁶, והנה התורה נתנה רשות לאב למחול על כבודו באומרם⁴⁷ האב שמחל על כבודו כבודו מחול, ועל זה מצא דוד להצילו ולהתפלל עליו להביאו לחיי העולם הבא, עם⁴⁸ היות שהמקלל את אביו והמכהו בחבורה נדון בנפשו, ואין כח ביד האב להצילו גם כי ימחול לו, עכ"ז דין שמים היה להקל עונשו של אבשלום במחלת האב בהתפללו עליו. ומה שבא בחגיגה⁴⁹ על ר' יוחנן שאמר על אחר אי נקטא ליה ביד מאן מרמי ליה מינאי וכשמת פסק עשן מקברו, הטעם לפי שאחר הרבה לעסוק בתורה והוסיף והגדיל עוד למד דעת לחכמים ומתורתו למדו היה מן הדין להצילו, כאשר הוא ראוי לבן שיציל את האב.